

of students. According to this system, for intellectuals, officials and businessmen, who also formally could not get into university, anchored fixed representation in student groups. Based on these principles formed the admission rules, and therefore the author shows a number of examples of the rules of entry to a number of educational institutes and colleges. This publication shows the procedure for admission of students, various forms of entrance exams, a list of documents required for entry into universities. It is noted that the question of admission to universities were in sight of the CCSCP(b) and the CCCP(b)U and subordinate bodies.

Key words: students, institution, organization, recruitment, interview, travel, selection committee, party, trade unions, circular.

Отримано: 14.05.2014

УДК 94(477)«1918»:373.014

Н. В. Крик

УКРАЇНІЗАЦІЯ ШКОЛИ ТА ПРОБЛЕМА НАВЧАЛЬНОЇ ЛІТЕРАТУРИ В ПЕРІОД ГЕТЬМАНАТУ П. СКОРОПАДСЬКОГО

На основі аналізу архівних документів і наукових публікацій у дослідженні зроблено спробу висвітлити проблему забезпечення українських шкіл підручниками та посібниками в період Гетьманату П. Скоропадського. У статті визначено рівень розкриття проблеми в науковій історичній літературі, встановлено, що вона ще не стала предметом комплексних наукових досліджень. З'ясовується роль Міністерства народної освіти в справі організації видання шкільних підручників і посібників в Українській державі, характеризується діяльність видавничого відділу, створеного при Міністерстві, основними завданнями якого було збирання матеріалу для підручників, надання на певних умовах допомоги видавництвам, утворення Центрального інформаційного бюро для збирання відомостей про всі книжки-підручники, які видавалися на території України, вже видані та які необхідно видати. Аналізується робота предметних комісій, завдання яких полягало в тому, щоб допомогти Міністерству народної освіти забезпечити школу підручниками з усіх предметів навчання. Проаналізовано передумови створення та організаційні засади видавництва, які діяли в період Гетьманату, розкрито особливості становлення видавничої мережі та охарактеризовано її структуру, виявлено провідні видавництва. Зазначається, що стан українських шкіл безпосередньо залежав від забезпечення їх необхідними підручниками, посібниками та відповідним приладдям, без яких не могла існувати шкільна освіта. Особливо великого значення вирішенню цієї проблеми надавали видавництва. Здійснено історично-науковий аналіз матеріально-технічної бази видавництва. Проаналізовано кадровий склад видавничої галузі, специфіку його формування та систему підготовки; розкрито ринковий аспект діяльності видавництва. З'ясовано вплив влади на зміст, соціальне призначення та тематику книжкової продукції. Показано вплив українізації на діяльність видавництва.

Ключові слова: українська школа, підручники, видавництво, видавничий відділ, предметні комісії, видавнича діяльність, Міністерство народної освіти.

Стану української школи у період Гетьманату П. Скоропадського безпосередньо залежав від забезпечення її необхідними підручниками, посібниками та відповідним приладдям, без яких не могла існувати шкільна освіта. В цей час відбувається подальше зростання мережі українських нижчих і вищих початкових шкіл. Водночас українізація школи потребувала кількісного та якісного збільшення українських підручників, а також художньої та історичної літератури для школярів.

На сучасному етапі цієї проблеми торкнулися українські дослідники А. Боровик [1; 2], М. Кукурудзяк [7], Т. Ківшар [5], С. Сірополько [14], Г. Рудий [13], Е. Кучменко [8], О. Постернак [12] та інші науковці, які розкрили окремі аспекти українізації школи та звернули увагу на проблему забезпечення її необхідною літературою. Метою нашого дослідження є висвітлення цілісної картини забезпечення навчальною літературою загальноосвітніх шкіл у період Гетьманату П. Скоропадського.

З метою видання шкільних підручників 7 червня 1918 р. гетьманом було затверджено закон щодо виділення Міністерству народної освіти на ці потреби 2 млн. крб. [24, арк.3]. На кошти було замовлено 2,5 млн. примірників підручників [23, с.2; 12, с.114]. Дане відомство вважало за необхідне надати і свою суттєву допомогу, створивши у січні 1918 р. окремий видавничий відділ. Основними завданнями нової структури були: збирання матеріалу для підручників; надання допомоги видавництвам за умови, що вони мають певні і перевірені міністерськими комісіями матеріали; створення Центрального інформаційного бюро для збирання відомостей про усі книжки-підручники, які видаються на території України [25, арк.13].

Також при Міністерстві освіти створили предметні комісії, до роботи в яких залучили відомих педагогів. Основні завдання комісії полягали у розв'язанні проблем забезпечення шкіл підручниками, зокрема, розгляд наявних підручників на інших мовах з метою ухвалення їх перекладу [32, арк.142].

При видавничому відділі діяло 11 предметних комісій, до складу яких входило 107 осіб [1, с.266] (18 працювало в комісії з розгляду підручників для нижчих початкових шкіл, 14 – комісії з української мови, 13 – математики, по 11 – з географії та природознавства). Серед них були досвідчені працівники Міністерства освіти, вчителі та автори підручників [2, с.229].

До складу комісії з розгляду підручників для нижчих початкових шкіл входили: М. Сіماشкевич, С. Русова, А. Лещенко, Л. Басараб, О. Музиченко, Т. Лубинець, С. Пааяничка, Г. Стрижевський, П. Волинець-Волинчук, М. Гармушенко, Л. Сильниш, М. Дем'яновський, Г. Коваленко, С. Черкасенко, В. Дача, М. Дихтерьов, А. Воронець, котрі розглядали надіслані авторами рукописи підручників та ухвалювали їх щодо придатності чи непридатності для навчання у школах.

Кожний підручник чи його рукопис рецензували два члени комісії, а у випадку розходжень їх в оцінках – висновки пропонував третій рецензент. У процесі роботи станом на кі-

нець травня 1918 р. комісією було розглянуто рукопис читанки «Стежка додому», укладеної для українських початкових шкіл Катеринославською спілкою учителів під керівництвом І. Труби (рецензентами якої були М. Гаркушенко, П. Волинчук-Волинець та С. Русова). Аналізуючи читанку «Стежка додому», рецензенти дійшли висновку, що вона «без усунення хиб не може бути використаною у початковій школі», й визнали її непридатною для використання у початковій школі [26, арк.7].

На інших засіданнях розглядали, зокрема, рукопис букваря «Ярина» А. Воронця (рецензенти С. Русова та А. Музиченко). У процесі роботи ухвалили передати рукопис букваря «Ярина» учителям-практикам Л. Гаєвому та Я. Капустянському для остаточного розгляду і укладання рецензії, а самого автора зобов'язали за два тижні усунути недоліки [26, арк.40]. На шести засіданнях з 21 травня по 25 червня 1918 р. комісією було проаналізовано 18 підручників для початкових шкіл.

Активну діяльність з розгляду рукописів підручників проводила математична комісія. На проведених нею 12 засіданнях було розглянуто 25 підручників з арифметики, алгебри та геометрії. З них 15 рукописів визнано придатними для використання у школі, а інші 10 – непридатними [26, арк.13].

Менш результативною була робота комісії з розгляду рукописів підручників з латинської мови та історії. Перша з них зібралась лише один раз на організаційне засідання, а комісія з розгляду підручників з історії провела три засідання, розглядаючи підручники за редакцією Г. Коваленка, але жодного рішення щодо їх подальшого використання так і не прийняла [1, с.268].

Комісії видавничого відділу Міністерства народної освіти до кінця червня 1918 р. провели 47 засідань. Підручники розглядались різними комісіями із Закону Божого, математики, української мови для середніх шкіл, французької та німецької мов, природознавства та підручників для початкових шкіл. У цілому до кінця червня 1918 р. розглянули 72 підручники. Крім того, комісія із Закону Божого підготувала до друку молитовник, Євангеліє та «Діяння Апостолів» [26, арк.1зв-3; 27, арк.1-8, 69].

Освітня активно відгукнулись на заклики влади щодо створення рукописів книжок для шкіл. Так, учитель О. Баржицький надіслав до видавничого відділу з проханням розглянути та визнати придатним для використання у школах свої рукописи: «Казки», «Початкові лекції усного та письмового висловлювання думок», «Лекції українського правопису» [9, с.2]. Катеринославська спілка учителів надіслала для ознайомлення видавничого відділу рукопис «Арифметичний задачник», що був схвалений для видання [32, арк.138], та рукопис читанки для початкових шкіл «Стежка додому» [27, арк.3]. Надсилали свої рукописи підручників учителі й з інших регіонів України, їх розглядали комісії та друкували для шкіл.

За період з 28 червня по 6 вересня 1918 р. видавничим відділом було видано 23 підручники тиражем 2 млн. 195 тис. примірників, 2 географічні атласи тиражем 55 тис. примірників [2, с.237].

Усі ухвалені рукописи підручників та посібників друкувалися в різних видавництвах. В період Гетьманату активно функціонувало 119 підпорядкованих Міністерству народної освіти видавництв [30, арк.16, 17-17зв]. Серед них слід відзначити видавничу діяльність акціонерного товариства «Рух». Його план видавничої роботи був досить різноманітним: твори наукового, науково-популярного, художнього, белетристичного змісту тощо. Передусім звертали увагу на твори широко-культурного і демократично-громадського характеру. В серії «Універсальна бібліотека» друкували кращі українські і перекладні твори як белетристики, так і публіцистики, науки і мистецтва. В серії «Дитяча книгозбірка» виходили ілюстровані видання, призначені для дітей різного віку. Так, у травні 1918 р. побачили світ такі публікації: О. Білоусенко «Північний вогник», С. Петлюра «Січові стрільці в літературі», О. Ходзицький «Шляхом старих помилок», А. Старицька-Черняхівська «Драматичний мотлох» (Критика і бібліографія). У серії «Педагогічна книгозбірка», під керівництвом наукових працівників та освічених фахівців-учителів, друкувалися підручники для нижчих та середніх шкіл [6, с.3].

У вересні 1918 р. видавниче товариство «Друкар» видало нові видання для шкіл України: А. Глібов «Байки», П. Антонович «Закон Божий», Г. Голоскевич «Правописний словник», «Наше минуле», «Шляхом волі» та ін. Українська книгарня товариства «Друкар» повідомила про наявність шкільних підручників, книг та мап, необхідних для шкіл: Голоскевич «Православний словничок», С. Русова «Початкова географія», А. Глібов «Байки», Модзалевський «Основні риси українського мистецтва», Бесараба «Задачник для початкових шкіл», Б. Грінченко «Як жив український народ» з малюнками, «Фізична мапа України», «Політична мапа України», портрети Б. Хмельницького, В. Винниченка, Т. Шевченка та ін. [16, с.4].

Видавництво «Співробітник» у Києві, під керівництвом М. Цитрона, друкувало для шкіл такі українські підручники: «Серія математики»: Мукало «Арифметичний задачник» (для 1 та 2 років навчання), наклад 15 тис. примірників; Лебединцев «Арифметика» – 15 тис., «Арифметичний задачник» – 15 тис., «Основи алгебри» – 10 тис., Астряб «Наглядна початкова геометрія» – 10 тис.; «Серія природознавство»: Райков «Природознавство» – 10 тис., Вагнер «Природознавство» (в 3-х частинах) – 10 тис., «Зоологія» – 10 тис., Шмейль «Людина» – 10 тис., «Людина та тварина» – 10 тис., «Рослини» – 10 тис., Кукуслеско «Хімія» – 10 тис., Покровський «Космографія» – 10 тис., Зеленський «Ботаніка» – 10 тис., «Фізіологія рослин» – 10 тис., Зав'ялів «Анатомія, фізіологія та гігієна» – 5 тис.; «Серія географія»: Кістяківський «Географія України» – 30 тис. українською мовою та 15 тис. російською мовою [28, арк.11].

Київське товариство «Час» теж видавало книги для української школи, наприклад, С. Спекторський «Основи права державного» (пер. С. Вечорницького), І. Свенцицький «Основи науки про мову українську», С. Тимченко «Українська граматики», С. Черкасенко «Рідна школа» (Ч. I-II), Я. Чепіга «Задачник для початкових народних шкіл» (рік другий), «Методичні замітки до

навчання грамоти по звуковому методу», В. Науменко «Загальні принципи українського правопису», А. Ніковський «Український правопис», В. Гаршин «Чотири дні» (оповідання), Олександр Олесь «З журбою радість обнялась» [18, с. 4]. Крім того, Товариство видавало вкрай необхідний бібліографічний часопис «Книгар», який був довідником і порадиником для усіх осіб та інституцій, особливо для бібліотек, книгозбірень, земств «Просвіт», учителів тощо. У часописі подані відомості про діяльність всіх українських видавництв, опис планів кожного видавництва, книг, які вже вийшли друком або мають незабаром вийти. За участі відомих українських письменників і знавців з різних галузей «Книгар» подавав оцінку кожного видання та інформував про його зміст [17, с.4].

Досить активню діяло видавництво «Українська школа» у Києві під керівництвом С. Русової, Ю. Сірого, Я. Чепіги і С. Черкасенка. Його діяльність була направлена на забезпечення підручниками й книжками виключно українських шкіл [31, арк.1]. Його друкарську продукцію представляла книжкова серія «Українські педагогічні бібліотеки», а також книги для колективного й поза-шкільного читання [33, арк.1зв].

Важливу роль у книгодрукуванні виконувало створене у травні 1918 р. Державне видавництво. До його роботи залучили таких відомих українських діячів, як П. Стебницький, О. Лотоцький, О. Сааіковський, Б. Лазаревський та ін. [8, с.15]. На 1918 р. видавництво отримало від Кабінету Міністрів 1 млн. крб., 450 тис. крб. на потреби державної друкарні [20, с.1], 850 тис. крб. для закупівлі будинку для державної друкарні [21, с.1] та 2 млн. 160 тис. крб. для оплати замовленого у віденській торгівельній спілці «Ost» рулонний папір [22, с.2]. Такий стан справ у видавничій сфері дав відчутні зрушення. Якщо у 1917 р. в Україні вийшло друком 747 книжок державною мовою, то у 1918 р. – 1084 [4, с.346].

Серьйозною перешкодою книгодрукування в Україні у зазначений період була недостатня кількість потрібного паперу. Так, у газетах «Село» та «Нова Рада» містилися повідомлення наступного характеру: «Паперу у Києві нема. Українські газети тяжко відчують паперові кризи. Навіть урядові видання не забезпечені папером та через кілька днів мабуть зупиняться друкування видань. Ціни на папір тепер небували. Пуд паперу коштує 130 крб.» [10, с.13; 11, с.3].

Для закупівлі за кордоном паперу та розподілу його територією України було створено державне бюро «Папероімпорт», яке надавало право окремим особам та підприємствам придбати папір в інших країнах. До складу «Папероімпорту» входили представники від усіх міністерств України, губернських земств, міських самоврядувань, кооперативних установ (Українбанку, Союзбанку, Дніпросоюзу), всеукраїнської спілки діячів періодичної преси, паперових фабрик, спілки друкарів та ін. Державне бюро складало плани щодо закупівлі та розподіляло придбаний за кордоном папір, встановлюючи на нього ціни для продажу [3, с.2].

Вирішенню проблеми необхідної кількості паперу мав допомогти, укладений між Україною і Росією договір, згідно яким

передбачалося, в обмін на визначену кількість кам'яного вугілля, чавуну і т.п. отримання 100 тис. пудів паперу [19, с.3].

Крім підручників, для забезпечення навчання необхідне було й інше шкільне приладдя. Тому Міністерство народної освіти звернулось до уряду Німеччини з проханням допомогти закупити у них для потреб українських шкіл 500 тис. зошитів, велику кількість олівців та пер, оскільки закупити таку кількість шкільного приладдя на внутрішньому ринку України було неможливо [34, с.4].

16 вересня 1918 р. німецький представник повідомляв Міністерство освіти про неможливе перевезення шкільних підручників, замовлених відомством з Німеччини через північний кордон у зв'язку з пануючою в Росії епідемією холери. Тому перевезення книжок було здійснено окремим шляхом через Смоленськ, Мінськ, Барановичі, Сарни, Київ [29, арк.64-64зв].

З метою поширення української книги, друкованої за кордоном, Рада Міністрів у вересні 1918 р. ухвалила закон [15, с.4], згідно якого було скасовано мито, що накладалося на закордонні видання, спеціально у відношенні до українських книжок, нот і мал. Він торкався усіх українських видань, з якої б країни їх не ввозили [8, с.15; 13, с.319]. Прийняття цього закону дуже позитивно вплинуло на доставку з-за кордону українських підручників, підвищення рівня їх якості та розповсюдження в Україні.

Таким чином, видавнича справа за період гетьманування П. Скоропадського досягла вагомих успіхів. Наприкінці 1918 р. в Україні існували понад 120 видавництв, які випускали кілька мільйонів україномовних книжок. Значну роботу, спрямовану на забезпечення шкіл необхідним шкільним приладдям та навчальною літературою, проводив видавничий відділ, створений при Міністерстві народної освіти. При відділі працювали спеціально створені комісії із різних наукових дисциплін, які розглядали надруковані українською мовою підручники, а також надіслані до відділу оригінальні рукописи книг. Наслідком цієї роботи стала поява значної кількості видань, які мали сприяти задоволенню навчальних потреб школярів.

Список використаних джерел і літератури:

1. Боровик А.М. Діяльність комісій видавничого відділу Міністерства освіти та мистецтва по підготовці українських підручників за Гетьманату (квітень-грудень 1918 р.) / А.М. Боровик // Наукові праці Кам'янець-Подільського державного університету. Історичні науки. – Кам'янець-Подільський : Оіон, 2005. – Т. 14. – С. 265-273.
2. Боровик А.М. Українізація загальноосвітніх шкіл за часів виборювання державності (1917-1920 рр.) / А.М. Боровик. – Чернігів : КП Видавництво «Чернігівські обереги», 2008. – 368 с.
3. Імпорт паперу // Нова Рада. – 1918. – 21 (8) липня. – № 120. – С. 2.
4. Історико-політичні уроки української державності : енциклопедичний словник / [редкол.: Ю.І. Римаренко (відп. ред.), В.Г. Кремень, О.М. Мироненко, Ю.С. Шемшученко та ін.]. – Київ-Донецьк, 1998. – 543 с.
5. Ківшар Т. Український книжковий рух як історичне явище (1917-1923 рр.) / Т. Ківшар. – К. : Логос, 1996. – 344 с.

6. Кооперативне видавництво «Рух» на Слобожанщині // Земське діло. – 1918. – № 322. – 31 липня. – С. 3.
7. Кукурудз'як М.Г. З історії національної школи і педагогічної думки в українській народній республіці / М.Г. Кукурудз'як, М.М. Собчинська. – Кам'янець-Подільський : Абетка, 1997. – 174 с.
8. Кучменко Е.М. Національно-культурне життя в Україні (1917-1920 рр.) / Е.М. Кучменко. – К. : Знання, 1999. – 20 с.
9. Нові підручники // Нова Рада. – 1918. – 17 (4) жовтня. – № 189. – С. 2.
10. Паперовий голод // Село. – 1918. – № 19. – С. 13.
11. Паперовий голод. – Нова Рада. – 1918. – 13 червня (31 травня). – № 99. – С. 3.
12. Постернак С. Из історії освітнього руху на Україні за часів революції 1917–1919 рр. / С. Постернак. – К. : Друкар, 1920. – 128 с.
13. Рудий Г.Я. Газетна періодика – джерело вивчення Української культури. 1917–1920 рр. / Г.Я. Рудий. – К. : Інститут історії України НАН України. – 2000. – 441 с.
14. Сірополко С. Історія освіти на Україні / С.О. Сірополко. – Львів, 1937. – 174 с.
15. Скасування мита на книжки // Відродження. – К., 1918. – 11 вересня (29 серпня). – № 134. – С. 4.
16. Товариство «Друкар» у Києві // Нова Рада. – 1918. – 28 (15) липня. – № 126. – С. 4.
17. Товариство «Час» у Києві // Державний вістник. – К., 1918. – 7 червня. – № 11. – С. 4.
18. Товариство «Час» у Києві // Нова Рада. – 1918. – 26 (13 червня). – № 108. – С. 4.
19. У справі товарообміну України з Росією // Нова Рада. – 1918. – 26 (13) липня. – № 124. – С. 3.
20. Ухвалена радою міністрів постанова про асигнування 450000 крб. в розпорядження державного секретаря на купівлю топографії // Державний вістник. – К., 1918. – 1 серпня. – № 29. – С. 1.
21. Ухвалена радою міністрів постанова про асигнування в розпорядження державного секретаря 850000 крб. на купівлю будинку для державної друкарні // Державний вістник. – К., 1918. – 1 серпня. – № 29. – С. 1.
22. Ухвалена радою міністрів постанова про асигнування в розпорядження державного секретаря 2160000 крб. для оплати замовленого рулонного паперу // Державний вістник. – К., 1918. – 29 липня. – № 28. – С. 2.
23. Ухвалений радою міністрів закон про асигнування Міністерству освіти 2000000 крб. на видання шкільних підручників // Державний вістник. – К., 1918. – 13 червня. – № 14. – С. 2.
24. Центральний державний архів вищих органів влади та управління України (Далі: ЦДАВО України), ф.2201, оп.1, спр.709, 27 арк.
25. ЦДАВО України, ф.2201, оп.1, спр.400, 13 арк.
26. ЦДАВО України, ф.2201, оп.1, спр.673, 58 арк.
27. ЦДАВО України, ф.2201, оп.1, спр.681, 151 арк.
28. ЦДАВО України, ф.2201, оп.1, спр.695, 33 арк.
29. ЦДАВО України, ф.2201, оп.1, спр.89, 87 арк.
30. ЦДАВО України, ф.2201, оп.2, спр.234, 157 арк.
31. ЦДАВО України, ф.2201, оп.2, спр.235, 19 арк.
32. ЦДАВО України, ф.2201, оп.2, спр.237, 154 арк.
33. ЦДАВО України, ф.2201, оп.2, спр.245, 5 арк.
34. Шкільне приладдя з Німеччини // Нова Рада. – 1918. – 16 (3) липня. – № 115. – С. 4.

УКРАЇНИЗАЦІЯ ШКОЛИ І ПРОБЛЕМА УЧЕБНОЇ ЛІТЕРАТУРИ В ПЕРІОД ГЕТМАНАТА П. СКОРОПАДСЬКОГО

На основі аналізу архівних документів і наукових публікацій в дослідженні зроблена спроба освітити проблему забезпечення українських шкіл підручниками і посібниками в період Гетьманата П. Скоропадського. В статті визначено рівень розкриття проблеми в науковій історичній літературі, встановлено, що вона ще не стала предметом комплексних наукових досліджень. Досліджується роль Міністерства народного освіти в справі організації видання шкільних підручників і посібників, характеризується діяльність видавничого відділу, створеного при Міністерстві, основними завданнями якого був збір матеріалу для підручників, представлених на визначених умовах допоміжним видавництвам, освіти Центрального інформаційного бюро для збору даних про всі книги-підручники, які видавалися на території України, вже виданих і які потребують негайного видачі. Аналізується робота предметних комісій, завдання яких складалося в тому, щоб допомогти Міністерству народного освіти забезпечити школу підручниками по всіх предметах навчання. Проаналізовані передумови створення і організаційні основи видавництва, діялового в період Гетьманата, розкриті особливості становлення видавничої мережі і охарактеризовано її структуру, виявлені провідні видавництва. Відзначається, що стан українських шкіл безпосередньо залежав від забезпечення необхідними підручниками, посібниками і відповідними їм належностями, без яких не могло існувати шкільне навчання. Особливо велике значення рішення цієї проблеми мали для видавництва. Здійснено історико-науковий аналіз матеріально-технічної бази видавництва. Проаналізовано кадровий склад видавничої галузі, специфіку її формування і систему підготовки; розкрито ринковий аспект діяльності видавництва. Визначено вплив влади на зміст, соціальне призначення і тематику книжкової продукції. Показано вплив українізації на діяльність видавництва.

Ключові слова: українська школа, підручники, видавництво, видавничий відділ, предметні комісії, видавнича діяльність, Міністерство народного освіти.

N. Kryk

UKRAINIZATION OF SCHOOLS AND THE PROBLEM OF EDUCATIONAL LITERATURE IN THE PERIOD OF HETMANAT OF P. SKOROPATSKYI ACCORDING

The article covers the problem of supply of Ukrainian schools with schoolbooks and textbooks during the period of Hetmanat of P. Skoropatskyi according to sources, newspapers and different scientific literature. In the article the author determines the level of problem solution in the scientific historical literature. The role of the Ministry of Education in publishing schoolbooks and textbooks in Ukraine is researched. We characterize the functioning of publishing department. The main tasks of this department were gathering materials for textbooks, protection of publishing houses, organizing of the Central bureau of Information. The Central bureau of Information was gathering data about all textbooks, both published and required on the territory of Ukraine. We analyze the

work of expert boards. Their task was to help the Ministry of Education in providing schools with textbooks in different subjects. The functioning of publishing houses in bookprinting is researched. It was settled that the problem has not become the object of comprehensive scientific researches yet. The investigator analyses preconditions of establishment and organizational principles of publishing houses, which functioned in the period of Skoropadsky Hetmanatin, defines the peculiarities of publishing system formation and describes its structure, finding out the leading publishers. It was mentioned that the status of the Ukrainian school directly depended on supply with textbooks, manuals and appropriate outfit that were necessary for school education. Publishing houses attached significant importance to solving this problem. The researcher makes the historical-scientific analysis of publishers' material and technical base, examines personnel of publishing industry, specific character of its forming and system of preparation and exposes the market aspect of publishing houses activity. Withal the author ascertains the influence of authority on contents, social purpose and subject-matter of book production, shows the impact of Ukrainization on publishing houses activity, and also presents special feature of publishing textbooks organization.

Key words: Ukrainian school, textbooks, publishing house, publishing department, expert board, publishing, Ministry of Education.

Отримано: 15.10.2014

УДК 94(477.4)«19»:061.22(1-22):352/354

Г. Г. Кучеров

СІЛЬСЬКІ «ПРОСВІТИ» І МІСЦЕВА АДМІНІСТРАЦІЯ ПРАВОБЕРЕЖНОЇ УКРАЇНИ ПЕРІОДУ ДЕРЖАВИ П. СКОРОПАДСЬКОГО: ПРОБЛЕМИ ВЗАЄМОВІДНОСИН

У статті досліджено питання взаємодії сільських «Просвіт» і місцевих адміністрацій Правобережної України періоду держави П. Скоропадського. Зокрема, відображено процес формування нових органів влади на місцях і приходу до влади прибічників гетьманату.

Проаналізовано протиріччя між політикою влади та діяльністю сільських «Просвіт». Так, на основі джерел, а саме часопису «Нова Рада», доведено, що просвітницькі організації зазнавали утисків із боку місцевих адміністрацій. Одними із перших під прес влади пострапили вчителі. Австро-угорські та німецькі війська і окупаційна адміністрація, які перебували в Україні, були не зацікавлені в розвитку просвітництва, а тому вони строго регламентували і обмежували діяльність товариств. Як наслідок – на місцях політика гетьмана П. Скоропадського викликала протест із боку селян.

З'ясовано, що через протидію місцевих владних структур просвітяни звернулися по допомогу до центральних органів влади. Сільські «Просвіти» змушені були просити у департаменту позашкільної освіти Міністерства народної освіти і мистецтва та інших органів влади вжити заходів для покращення їх роботи. Представники державного апарату М. Василенко, С. Русова намагалися сприяти розвитку просвітництва.

Розглянуто роботу II Всеукраїнського з'їзду «Просвіт» загалом, а також доповідь М. Ярмоленка про матеріальне і правове становище просвітницьких товариств зокрема, у якій відзначено, що